

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Александър Димитров Грозев

за реабилитационния труд на Пеню Людмилов Кирацов,

представен за придобиване на научната степен „доктор” в професионално направление

8.4 „Театрално и филмово изкуство. (Кинознание, Киноизкуство и Телевизия)”

Пеню Людмилов Кирацов е подготвил и предлага за обсъждане реабилитационния труд за придобиване на научната и образователна степен „доктор”, озаглавен „Анимацията като индустрия. Технология, теми, естетика”. Предметът на неговите анализи и обобщения изглежда амбициозно дързък и в много отношения предизвикателен спрямо съществуващата матрица за интерпретация на темите на подобен род дисертации. Обикновено в такива изследвания анимацията се подразбира преди всичко като съзнателен творчески акт. Това, разбира се, е неизбежен резултат от консервативно академичния подход към темата, който игнорира (или не желае да забележи!) обвързаността на изкуството с пазара. Оттук и характерната нагласа за negliжиране на важен проблем – социализацията на художественото произведение, защото се фаворизира идеалистичната представа за „божествения” характер на изкуството. В самата природа на киното обаче е заложен конфликт между творчество и индустрия, който опровергава подобни твърдения. Оттук и множеството предизвикателства пред всеки изследовател, произтичащи от дуалистичния характер на филмовото изкуство.

Дисертантът предлага не само по-нестандартен поглед към анимацията. Той се интересува преди всичко от актуалния проблем за взаимодействието на съвременните технологии и изкуството на анимационния филм, разглеждан в контекста на модерното индустриално производство. Опирайки се върху практиката на българската анимация, дисертантът правилно подчертава липсата на познания за истинските предизвикателства пред творците, произтичащи от качествено новата икономическа среда, в която анимацията днес съществува и се развива. Той подробно изтъква актуалните промени, свързани с битието на анимационното кино в силно конкурентна пазарна среда, довела до промяна на базисни схващания за влиянието на развлекателната индустрия върху начина на производство на анимационните филми. Както и трудностите, свързани с агресивно нахлуващите съвременни компютърни технологии, които измениха характера на творческия процес. В дисертацията се изследват различните аспекти на настъпилите трансформации както в естетиката и темите, така и в драматаургичния подход при реализацията на различните видове анимационни филми – били те авторски или комерсиални.

Дисертантът изхожда от тезата, че симбиозата между изкуство и технологии е в основата на възраждането на анимацията като художествен продукт с нарастващ творчески и комерсиален потенциал. Той подчертава обективно съществуващите закономерности, които „примирияват” в естетически план такива основни понятия, като изкуство и индустрия. В изследването е разгърната и защитена убедително хипотезата за органичното единство на индустриалния и творческия подход при създаването на анимационния продукт. На базата на обстоен исторически анализ авторът привежда множество интересни примери, показващи

различните естетически и организационни решения, превръщащи даден филм в успешен или провален проект. Обобщавайки натрупания през годините естетически опит, Пеню Кирацов стига до извода, че е възможно да бъде обоснован универсален производствен модел, който да позволява създаването на произведения с доказани художествени качества и голям зрителски потенциал. И това не е теоретична утопия, а реалност при условие да бъдат овладени механизмите, позволяващи успешното развитие на креативността в индустриална среда.

В разсъжденията си авторът се опира върху хипотезата, че по принцип не съществуват принципни различия на творческия процес в авторската и комерсиалната анимация. Отликите трябва да се търсят единствено в организацията на процеса, в броя на изпълнителите и ангажираните помощни звена. Ето защо търсенето и налагането на методи, стимулиращи пълноценното разгръщане на творческия процес, който може (и трябва!) да бъде универсален както за индустриалното производство на анимационни филми, така и за усилията на отделните (независими) автори.

По същество дисертацията на Пеню Кирацов е навременен опит за систематизиране на тези основополагащи принципи, върху които се гради съвременната анимационна индустрия. Авторът анализира богат на примери фактически материал, който илюстрира успешното функциониране на най-комерсиалните модели в светованата анимация. Подробното им описание е отлична възможност мнозина да навлязат непознати за нашата практика подробности. Авторът борави професионално не само със специфична материя, но успява да я поднесе увлекателно и разбираемо. Той предлага на вниманието ни едно подробно описание на отделните етапи, съпътстващи създаването на даден анимационен филм или сериал. Дисертацията изчерпателно запознава читателя със съществуващите технологии, подчертавайки тяхната универсална приложимост, независимо дали филмите се произвеждат за нуждите на индустрията или са плод на индивидуални авторски усилия. Обърнати конкретно към практиката, те подсказват насоките на развитие, които биха помогнали на съвременната българска анимация да се отърси от пасивното си отношение към модерните тенденции в световното анимационно кино и да намери свое място в динамичните процеси на обновление.

Убеден защитник на тезата, че изкуството и индустриалния подход при реализацията на всеки анимационен филм са необходимо условие за създаването на продукт, който да има успешна социализация и високи художествени качества, Пеню Кирацов изследва преплитането на научното и творческото мислене в процеса на работа над дадено произведение. Той привежда характерни примери от творчеството на световно известни аниматори, чиито филми са позиционирани както в плоскостта на авторското кино, така и в контекста на индустриалното производство. Анализирани са филмите на Юрий Норщейн и Александър Петров – едни от най-ярките представители на авторския анимационен филм. Наред с това дисертантът разглежда в исторически план и еволюцията на американската анимация, показвайки нейното превръщане в глобален лидер на индустриалното производство на комерсиални продукти с високи кинематографични (художествени) качества. Върху примери от творчеството на Уиндзор Макей и Уолт Дизни от пионерския период, от търсенията на Чък Джоунс и Брад Бърд в съвременния етап от развитието на анимацията Пеню Кирацов разкрива продуктивността на модерния подход, съчетаващ органично предимствата на авторската и на комерсиалната анимация в създаването на успешни художествени произведения.

Много интересна е онази обособена в самостоятелен раздел (глава) част от дисертацията, в която са анализирани механизмите за финансиране на анимационната индустрия. Наглед твърде обстоятелствена и лишена от блясъка на традиционно научно изследване, тази глава подсказва много важни практически решения, които биха били извънредно полезни за бъдещото развитие на българската анимация и евентуалното ѝ превръщане в индустрия. Авторът посочва важноста на различните допълнителни начини, извън традиционна продажба на входни билети, за акумулиране на средства, необходими за производството на анимационни произведения – филми или сериали. Специален акцент е поставен върху ролята и значението на мърчандайзинга не само като ефективна форма за набиране на необходимите за създаването на анимационна продукция финанси, но и несъмненото му влияние върху всички елементи в процеса на производството.

Пеню Кирацов много подробно разработва темата с разнообразни примери из практиката на големите холивудски компании за анимационни филми, всяка от които преследва собствена добре премислена стратегия, подчинена на императивните изисквания на пазара. Финансовите резултати говорят достатъчно красноречиво за забележимия от икономическа гледна точка принос на мърчандайзинга. Именно това е наложило и агресивното приспособяване на анимационната продукция към изискванията на мърчандайзинговата политика. А тя е един от основните фактори, поддържащи динамиката на индустрията в сферата на анимационното творчество.

Друг фактор, който има изключително влияние върху развитието на анимацията като самостоятелен раздел на филмовата индустрия, е телевизията. Ето защо авторът ѝ отделя специално внимание, подчертавайки нейната ориентация към детската аудитория като един най-важните двигатели на процеса. Той се спира както съдържателните моменти, така и на такива специфични проблеми, като програмацията на детските анимационни филми, рекламата, продажбата на продукти, свързани с конкретно произведение и неговите персонажи. Разсъжденията му са подкрепени с множество интересни от фактологична гледна точка позовавания на текущата практика, които илюстрират същността на проблема. В разсъжденията си Пеню Кирацов не подминава и най-новите тенденции, предизвикани от лавинообразното разрастване на популярните стрийминг платформи, чието въздействие върху аудиторията на комерсиалната анимация тепърва ще се анализира.

Освен вече отбелязаните достоинства на дисертацията, които говорят за сериозното отношение на автора към темата на труда, бих искал да отбележа съдържание на раздела „Анимационна индустрия и образование“. Той присъства в общата структура на текста като логично продължение на тезата, около която са изведени генералните обобщения на дисертацията – противоречието между художествената ценност на творбата и нейната комерсиална стойност. Пеню Кирацов справедливо подчертава – образованието и индустрията се срещат най-близо в момента, в който един студент излиза на пазара на труда. Тъкмо това обстоятелство заостря проблема за съдържанието на учебните програми и възпитанието на бъдещите аниматори, които са изправени пред множество предизвикателства. Преминал през всички етапи на обучение, авторът стъпва както върху собствените си наблюдения, така и върху материал от дискусиите по време на международна конференция в Щутгарт. Пеню Кирацов споделя наблюденията си върху обилието на различни програми и методики на обучение, които подготвят бъдещите аниматори. Той анализира предимствата и недостатъците както на

класическото академично образование, така и на техническите колежи. Търсенето на универсален образователен модел, който да възпитава професионалисти и творци, способни да се реализират в различните сфери на анимацията – филмова индустрия, специални ефекти, виртуална реалност, компютърни игри и т.н., според Пеню Кирацов, е заслужаваща адмирации цел и посока на работа с бъдещите аниматори. Неговите наблюдения върху различни учебни програми и методики са полезни в перспективата на една бъдеща реформа на образованието и подготовката на кадри у нас, която да съчетава най-доброто от световната практика. Цел, реализацията която, може да разчита на експертизата на Пеню Кирацов.

Дисертантът обявява две свои научни публикации по темата на хабилитационния труд, както и участие в международна конференция в Щутгарт, Германия по проблемите на новите технологии в анимацията, специалните ефекти, компютърните игри и виртуалната реалност.

Дисертацията на Пеню Кирацов е интересно четиво, което поставя важни проблеми от принципно естество. Нейно качество е задълбоченият поглед към материала, който е поднесен професионално зряло. Практическата насоченост на изследването също трябва да се отнесе към несъмнените му достоинства. Предполагам, че дисертантът ще има възможност да разгърне и разшири своя труд, бидейки част от преподавателския екип на катедрата по анимация.

Изхождайки от всичко това, убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди научната степен „доктор” на Пеню Людмилов Кирацов в професионално направление 8.4 „Театрално и филмово изкуство. (Кинознание, Киноизкуство и Телевизия)”.

Това ще бъде заслужена оценка на неговите усилия да разработи една трудна и важна за развитието на българското анимационно кино тема.

Освен това, предлагам на уважаемото жури да предложи на вниманието на ръководството на НАТФИЗ „Кръстю Сарафов” да издаде дисертацията (след известни редакционни намеси) като учебно помагало за студенти и преподаватели по анимация.

Проф. Александър Грозев